

**Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної
роботи студентів з дисципліни**

«МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

(для бакалаврів)

МАУП

Підготовлено професором кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Мацко А.С. та доцентом кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Кісілевич-Чорнойван О.М. (з використанням матеріалів Богуславский М.М. Международное частное право: Практикум. – М.: Юристъ, 2002. – 304 с.)

Затверджено на кафедрі міжнародного права та порівняльного правознавства (протокол №8 від 21.04.2016 р.)

Схвалено Вченою радою Інституту права Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол №4/1 від 29.04.2016 р.)

Мацко А.С., Кісілевич-Чорнойван О.М. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Міжнародне приватне право” (для бакалаврів).— К.: МАУП, 2016.

Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни "Міжнародне приватне право", теми рефератів, питання для самоконтролю, а також список літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Розширення торговельно-економічного, науково-технічного і культурного співробітництва України з іншими державами стало підґрунтям для вивчення міжнародного приватного права, яке відіграє важливу роль у правовому регулюванні та всебічному розширенні співробітництва між країнами у різних галузях господарювання.

Викладання курсу "Міжнародне приватне право" в Україні безпосередньо пов'язано з процесом реформування зовнішньоекономічної діяльності, переходом до відкритості суспільства, розширенням відносин українців з громадянами, підприємствами, фірмами та установами інших країн у різних сферах суспільного життя.

Вивчення міжнародного приватного права передбачає певні труднощі. Це пов'язане з тим, що курс міжнародного приватного права містить в основі поняття теорії права — насамперед питання дії норм права в просторі, межі територіальної дії закону, дії принципів.

Самостійна робота студентів є складовою навчального процесу, важливим чинником, який формує вміння навчатися, сприяє активізації засвоєння студентом знань та їх реалізації.

Самостійна робота студента є основним засобом опанування навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Індивідуально-консультативна робота — це форма організації навчальної роботи викладача зі студентами, яка здійснюється шляхом створення необхідних умов для виявлення і розвитку індивідуальних особливостей студента.

Індивідуально-консультативна робота здійснюється з метою посилення мотивації студентів до пізнавальної діяльності та спрямування її в необхідне русло.

Мета СРС — сприяти засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості, сутність якої полягає в умінні систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність.

Завдання СРС— засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та творчих робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни: підручник, навчальні та методичні посібники, методичні матеріали для самостійної роботи студентів, конспект лекцій, практикум тощо.

З урахуванням змісту, цілей та завдань, що вирішуються в процесі виконання самостійної роботи студентів з дисципліни “Міжнародне приватне право” можна виділити наступні основні види самостійної роботи:

- самостійна робота, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять;
- пошуково - аналітична робота;

Метою самостійної роботи з навчальної дисципліни "Міжнародне приватне право" є:

- поглиблення теоретичних знань із дисципліни “Міжнародне приватне право”, отриманих на лекціях;
- поглиблення знань положень національного та міжнародного законодавства в сфері міжнародних цивільних відносин;
- систематизація знань про міжнародне приватне право, яке регулює цивільні відносини між юридичними та фізичними особами, а також державами та приватними особами, та його місце в системі міжнародного права;
- ознайомлення студентів із принципами й методами регулювання міжнародних цивільних відносин.;

- сприяння засвоєнню в повному обсязі навчальної програми та формуванню самостійності як особистісної риси та важливої професійної якості;
- забезпечення активної творчої роботи студентів з опрацювання та аналізу рекомендованої літератури;
- вироблення у студентів умінь використовувати отримані знання на практиці;
- сприяння формуванню вмінь студентів щодо проведення наукових досліджень із проблем правового регулювання як на міжнародному так і на національному рівнях;
- поглиблення знань студентів у галузі Міжнародного публічного права, Міжнародного економічного права, Правового регулювання зовнішньоекономічних відносин;
- формування вміння студентів здійснювати аналіз універсальних та регіональних міжнародно-правових актів в області регулювання міжнародних митних відносин;
- сприяння формуванню аналітичного мислення у студентів;
- вироблення у студентів умінь щодо виявлення новел у теорії й практиці міжнародно-правової та національної регламентації митних відносин;
- формування уявлення студентів про загальні тенденції розвитку правового регулювання міжнародних митних відносин;
- вивчення студентами законодавчих актів України та міжнародно-правових актів, що регулюють міжнародні митні відносини;

Завдання самостійної роботи з навчальної дисципліни "Міжнародне приватне право" полягає у:

- засвоєнні та поглибленні знань із дисципліни "Міжнародне приватне право";
- засвоєння умінь та навичок з аналізу універсальних та регіональних міжнародно-правових актів в області регулювання міжнародних цивільних відносин;

- засвоєння умінь студентів щодо проведення наукових досліджень із проблем правового регулювання цивільних відносин на міжнародному рівні;
- закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та творчих робіт, а також виявлення прогалин у системі знань із предмета.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни: підручник, навчальні та методичні посібники, методичні матеріали для самостійної роботи студентів, конспект лекцій, практикум тощо.

ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

дисципліни

«Міжнародне приватне право»

Види та форми самостійної роботи	Форми контролю та звітності
<i>I. Підготовка до поточних аудиторних занять</i>	
1.1. Опрацювання прослуханого лекційного матеріалу, вивчення обов'язкової та додаткової літератури	1.1. Активна участь у різних видах аудиторних занять
1.2. Вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання	1.2. Перевірка правильності виконання завдань
1.3. Виконання домашніх завдань	1.3. Перевірка правильності виконання завдань
1.4. Виконання та письмове оформлення задач та інших робіт	1.4. Перевірка правильності виконання завдань на аудиторних
1.5. Підготовка до семінарських, практичних (лабораторних) занять	1.5. Активна участь у семінарських, практичних (лабораторних) заняттях
1.6. Підготовка до модульного контролю та інших форм поточного	1.6. Написання контрольної роботи, тестування та ін.
<i>II Пошуково-аналітична робота</i>	
2.1. Пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою	2.1. Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять
2.2. Написання реферату чи доповіді за заданою проблематикою	2.2 Обговорення (захист) реферату під час аудиторних занять

2.3. Аналітичний розгляд наукової публікації	2.3. Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних
2.4. Аналіз конкретної виробничої ситуації, підготовка до ситуаційних вправ	2.4. Розгляд підготовлених матеріалів, участь у діловій грі, ситуаційних вправах та ін.

Вивчення питань, винесених на самостійний розгляд, повинно проходити в терміни між лекціями та семінарами з даних тем. На кожному семінарському занятті проводиться перевірка вивчення студентами тем, даних на самостійне опрацювання, що передбачає проведення усного опитування, перевірки рефератів по заданим темам, внесення питань, винесених на самостійне опрацювання, в перелік питань рефератів. Готуючись до виступу на семінарі, студентам пропонується скласти план або тези виступу, якими можна користуватися під час виступу.

Пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою проходить під керівництвом викладача, який вказує студенту, де можна знайти відповідну літературу (нормативні джерела, підручники, монографії статті тощо) та консультує студента з приводу аналізу різних видів літературних джерел, допомагає зробити аналітичний розгляд наукових публікацій.

Самостійна підготовка до модульного контролю та інших форм поточного контролю передбачає :

1. Опрацювання конспектів лекцій, із питань, які винесені на модульний та поточний контроль.
2. Опрацювання спеціальної юридичної літератури та підручників по темах, винесених на модульний та поточний контроль.

Підготовка до контрольної роботи повинна проходити протягом часу, відведеного навчальним розкладом, до відповідного семінарського заняття, на якому відбудеться модульний контроль знань.

Вивчення засад правового регулювання зовнішньоекономічних відносин передбачає підготовку студентами рефератів по темах, які вказуються у планах семінарських занять. При підготовці рефератів студенти використовують як основну так і додаткову літературу, проводять власний аналіз та реферування

літературних джерел. Реферати заслуховуються та обговорюються на семінарських заняттях, кращі з них можуть бути рекомендовані на розгляд у наукових студентських гуртках, конференціях.

Найбільш поширеною формою усного оприлюднення результатів пошуково-аналітичної роботи студентів є доповідь та повідомлення. Доповідь — документ, у якому викладаються певні питання, даються висновки, пропозиції. Вона призначена для усного (публічного) прочитання та обговорення. Вибір способу підготовки доповіді залежить від змісту матеріалу та завдань семінарського заняття. Обсяг доповіді становить 4— 8 сторінок. Якщо доповідь складається з 4—6 сторінок, вона називається повідомленням.

Перед написанням реферату студент повинен міжнародні та національні правові акти, та обов'язкову й додаткову літературу по темі. Обсяг реферату складає 10-15 сторінок. Його структура: вступ (1-2 стор.), основна частина (8-10 стор.), висновки (1-2 стор.); перелік використаних джерел. Реферат виконується на білому папері формату А4 .При підготовці реферату студенти проводять власний аналіз та реферування літературних джерел. Реферати заслуховуються та обговорюються на семінарських заняттях, кращі з них можуть бути рекомендовані на розгляд у наукових студентських гуртках, конференціях.

Якщо студент не підготувався до семінару або пропустив його, він повинен відпрацювати відповідну тему у викладача, який веде семінарські заняття у групі. Відпрацювання може проходити в одній з наступних форм :

- усна – студент повинен відповісти на питання, винесені на відповідне семінарське заняття, які задає йому викладач;
- доповідь – студент готує доповідь за заданою йому викладачем темою по відповідному семінарському заняттю;
- реферат – за погодженням із викладачем студент готує реферат із відповідної теми семінарського заняття.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
«МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

№ п/п	Назва змістового модуля і теми
I	<i>Змістовий модуль 1. Загальні засади міжнародного приватного права</i>
	Тема 1. Поняття, предмет і система міжнародного приватного права. Тема 2. Джерела міжнародного приватного права. Тема 3. Методи та способи правового регулювання в міжнародному приватному праві Тема 4. Колізійні норми. Тема 5. Проблеми, пов'язані із застосуванням іноземного права.
II	<i>Змістовий модуль 2. Окремі питання загальної та особливої частини МПрП</i>
	Тема 6. Фізичні особи як суб'єкти МПрП. Тема 7. Юридичні особи як суб'єкти МПрП. Тема 8. Держава як суб'єкт МПрП. Тема 9. Право власності в МПрП. Тема 10. Позадоговірні зобов'язання в МПрП. Зобов'язання з заподіяння шкоди.
III	<i>Змістовий модуль 3. Окремі питання особливої частини МПрП</i>
	Тема 11. Правочини і договори в МПрП. Тема 12. Міжнародні перевезення вантажів і пасажирів. Тема 13. Право інтелектуальної власності в МПрП.
IV	<i>Змістовий модуль 4. Окремі питання особливої та спеціальної частини МПрП</i>

Тема 14. Міжнародні кредитні та розрахункові відносини.
Тема 15. Сімейне право в МПрП.
Тема 16. Спадкове право в МПрП.
Тема 17. Міжнародний цивільний процес. Нотаріальні дії.
Тема 18. Міжнародний комерційний арбітраж.
Разом годин: 180

ЗМІСТ
дисципліни
«МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Загальні засади міжнародного приватного права

Тема 1. Поняття, предмет і система міжнародного приватного права

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Поняття колізійного права.
2. Історія розвитку доктрини міжнародного приватного права.
3. Система науки сучасного міжнародного приватного права.
4. Співвідношення та взаємозв'язок міжнародного приватного та міжнародного публічного права
5. Значення порівняльного вивчення міжнародного приватного права різних країн.

Питання для самоконтролю:

1. Яке місце займає міжнародне приватне право в системі права ?
2. Хто може виступати як суб'єкт в області міжнародного приватного права?
3. У чому виявляється зв'язок міжнародного приватного права і міжнародного публічного права ?
4. Як розуміється зміст міжнародного приватного права в різних державах?

5. Які точки зору були висловлені у вітчизняній літературі по питанню про те, чи входить міжнародне приватне право до складу міжнародного публічного права чи ж відноситься до внутрішнього права ?
6. Чи має кожна держава своє міжнародне приватне право?

Теми рефератів:

1. Система міжнародного приватного права.
2. Розвиток науки міжнародного приватного права.
3. Сучасні концепції міжнародного приватного права.

Література [36, 37, 39, 43, 44, 47-49, 65, 66, 74, 78, 80, 82-85, 87, 88]

Тема 2. Джерела міжнародного приватного права

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Теорія «двоїстості» джерел міжнародного приватного права.
2. Національне законодавство як основне джерело міжнародного приватного права.
3. “Внутрішні” колізійні норми.
4. Роль договорів у розвитку міжнародного приватного права.
5. Міжнародні договори за участі України.
6. Міжнародний звичай як джерело міжнародного приватного права.
7. Питання міжнародних торговельних звичаїв як джерел міжнародного приватного права.

Питання для самоконтролю:

1. У чому проявляється своєрідність джерел міжнародного приватного права ?
2. Яку роль грають в сфері міжнародного приватного права міжнародні договори ?
3. У відносинах України з якими країнами діють договори про правову допомогу ?
4. У яких країнах були прийняті спеціальні закони про міжнародне приватне право ?

5. Які міжнародні торговельні звичаї ви знаєте ?
8. Що розуміється під уніфікацією матеріально-правових норм і яке значення уніфікації правових норм в області міжнародного приватного права?

Теми рефератів:

1. Міжнародні договори як джерело міжнародного приватного права.
2. Міжнародні звичаї як джерело міжнародного приватного права.
3. Уніфікація норм міжнародного приватного права в рамках Міжнародного інституту уніфікації приватного права (УНІДРУА).

Література [1-40, 43, 44, 47-66, 71, 73, 75-80, 82-85, 87, 88]

Тема 3. Методи та способи правового регулювання в міжнародному приватному праві

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Сфера виникнення колізійних законів.
2. Історія виникнення колізійного способу регулювання в міжнародному приватному праві.
3. Позитивна колізія в міжнародному приватному праві.
4. “Кульгаючі” правовідносини та “кумулятивні” колізійні норми.
5. Метод уніфікації в міжнародному приватному праві.
6. Діяльність міжнародних організацій, які беруть участь в процесі уніфікації норм МПрП.
7. Діяльність Гаазької конференції з міжнародного приватного права.

Питання для самоконтролю:

1. Що розуміється в сучасному міжнародному приватному праві під терміном “статут” ?
2. Що розуміється під колізійним і матеріально-правовим методами регулювання ?
3. Що розуміється під термінами “колізія законів”, “колізійне право”, “колізійна прив'язка” ?

- 4 Чи існують відмінності в підході до міждержавних (міжнародних) і міжобласних колізій ?

Теми рефератів:

1. Поняття та види колізійних норм.
2. Розвиток колізійного права в Україні.
3. Роль УНІДРУА в процесі уніфікації норм міжнародного приватного права.
4. Роль ЮНСІТРАЛ в процесі уніфікації норм міжнародного приватного права.

Література [36, 37, 39, 43-45, 47-49, 65, 66, 73, 75, 77-80, 82-88]

Тема 4. Колізійні норми

1. Співвідношення між колізійними нормами та нормами, які визначають дію законів у часі.
2. Множинність колізійних прив'язок.
3. Закон місця виконання зобов'язання (*lex loci solutionis*).
4. Закон, обраний особами, що укладають угоду (*Lex voluntatis*) або правило “автономної волі” : зміст та обмеження використання.
5. Закон, з яким дане правовідношення найбільш тісно пов'язане (*Lex causae*).
6. Умови відступу від закону суду (*Lex fori*) за договорами про взаємну правову допомогу.

Питання для самоконтролю:

1. Яку структуру мають колізійні норми ?
2. Чим відрізняється диспозитивна колізійна норма від альтернативної ?
3. Які види альтернативних колізійних норм Ви знаєте ?
4. Які колізійні прив'язки і в яких країнах застосовуються для визначення дієздатності фізичної особи?
5. Які колізійні прив'язки застосовуються до договірних зобов'язань ?
6. Які колізійні прив'язки використовують для визначення правового режиму речі ?

7. Якими є різновиди закону місця вчинення дії?

Теми рефератів:

1. Використання (*Lex voluntatis*) або правила “автономної волі” в МПрП.
2. Використання закону, з яким дане правовідношення найбільш тісно пов’язане (*Lex causae*), в МПрП.
3. «Гнучке» колізійне регулювання (*The proper law of the contract*).

Література [36, 37, 39, 43, 44, 45, 47-49, 65, 66, 75-80, 82-88]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Окремі питання загальної та особливої частини МПрП

Тема 5. Проблеми, пов’язані із застосуванням іноземного права

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Теорія про “конфлікт кваліфікацій”.
2. Основи застосування іноземного права.
3. Встановлення змісту іноземного права.
4. Застереження про публічний порядок.
5. Обхід закону в міжнародному приватному праві.
6. Режим найбільшого сприяння і національний режим.
7. Взаємність і реторсія.
8. Підстави для застосування реторсії.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає проблема зворотного відсилання і які існують способи її вирішення ?
2. Що розуміється під застереженням про публічний порядок ?
3. Які види застережень про публічний порядок існують за законодавством різних країн світу ?
9. Чим відрізняється національний режим від режиму найбільшого сприяння ?
10. Які види взаємності розрізняються в міжнародному приватному праві?

11.Що розуміється під “матеріальною” і “формальною” взаємністю в міжнародному приватному праві ?

Теми рефератів:

1. Проблема встановлення змісту та застосування іноземного закону.
2. Застереження про публічний порядок за законодавством України та інших країн світу.

Література [36, 37, 39, 43, 44, 47-49, 65, 66, 73, 75-78, 80, 82, 83, 85-87, 88]

Тема 5. Фізичні особи як суб'єкти МПрП

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Правове положення іноземних громадян на території України.
2. Проблема встановлення недієздатності іноземних фізичних осіб.
3. Безвісна відсутність в міжнародному приватному праві.
4. Оголошення померлим в міжнародному приватному праві.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення для визначення цивільно-правового становища іноземців мають принципи і норми загального міжнародного права про права і свободи людини?
2. Якими законодавчими актами визначається цивільна правоздатність іноземця в Україні ?
3. Що розуміється під принципом національного режиму і які вилучення з застосування цього принципу у відношенні іноземних громадян встановлені в українському законодавстві ?
4. Як вирішуються колізійні питання дієздатності фізичних осіб ?
5. Чим відрізняється зміст колізійної прив'язки *lex domicilii* в законодавствах країн континентальної та англосаксонської системи права ?
6. Яке значення має факт постійного проживання іноземця в Україні для надання йому визначених прав?

7. Як визначається цивільна правоздатність українських громадян за кордоном ?

Теми рефератів:

1. Іноземні громадяни в міжнародному приватному праві.
2. Правове становище іноземців на території України.
3. Правове становище іноземців на території Німеччини.
4. Правове становище іноземців на території Франції.

Література [1, 6, 7, 28, 36, 37, 39, 43, 44, 47-49, 52, 65, 66, 75-70, 82, 83, 87, 88]

Тема 6. Юридичні особи я суб'єкти МПрП

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Встановлення національності юридичних осіб за законодавством різних країн світу.
2. Цивільна правоздатність іноземних підприємств і організацій за чинним законодавством України.
3. Правове становище підприємств з іноземними інвестиціями.
4. ТНК як суб'єкти міжнародних господарських відносин.

Питання для самоконтролю:

1. Яке значення має визначення національності юридичної особи ?
2. Які основні критерії застосовуються для визначення національності юридичних осіб?
3. У чому полягає суть теорії контролю ?
5. В чому полягає принцип роздільної відповідальності державної юридичної особи і української держави в міжнародному приватному праві ?
6. В яких формах може здійснюватися підприємницька діяльність іноземних юридичних осіб в Україні ?
7. Яким чином визначається положення в Україні філії іноземної юридичної особи ?

Теми рефератів:

1. Юридичні особи в міжнародному приватному праві.
2. Правове регулювання діяльності офшорних компаній.
3. Правові засади діяльності ТНК у міжнародному приватному праві.
4. Правове регулювання підприємницької діяльності іноземних осіб на території України.

Література [1, 4, 6, 36, 37, 39, 43, 44, 47-50, 52, 55, 65, 66, 75-70, 82, 83, 87, 88]

Тема 7. Держава як суб'єкт МПрП

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Концепції імунітетів держави за міжнародним правом.
2. Види імунітетів держави в міжнародному приватному праві.
3. Імунітет держави та колізійне право.
4. Законодавство різних країн про імунітет держави в міжнародному приватному праві.

Питання для самоконтролю:

1. Які існують теорії імунітету держави ?
2. У чому розходження між концепцією абсолютного імунітету і концепцією функціонального імунітету ?
3. В чому полягає суть концепції обмеженого імунітету ?
4. Якими міжнародними нормативними актами встановлено обмежений імунітет держави ?
5. У яких країнах прийняті закони про імунітет держави і яка практика їхнього застосування ?
6. Яка існує практика з питання про імунітети при укладанні угод і контрактів, коли одним з контрагентів виступає українська держава чи її органи ?

Теми рефератів:

1. Теорії про імунітети держави : історія і сучасність.
2. Україна як суб'єкт міжнародного приватного права.

Література [1, 4, 6, 36, 37, 39, 43, 44, 47-50, 52, 55, 65, 66, 75-70, 82, 83, 87, 88]

Тема 9. Право власності в МПрП

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Зміст права власності у різних правових системах.
2. Значення поділу майна на рухоме та нерухоме для МПрП.
3. Спеціальні колізійні прив'язки для окремих питань, пов'язаних з речово-правовими відносинами.
4. Правове регулювання іноземних інвестицій.
5. Право держави на проведення націоналізації.
6. Захист культурних цінностей та права власності на них.

Питання для самоконтролю:

1. Які колізійні норми застосовують до регулювання питань власності ?
2. Які колізійні принципи застосовуються до особливих категорій рухомих речей ?
3. Що розуміється під правом держави на націоналізацію приватної власності ?
4. Що розуміється під екстериторіальною дією актів націоналізації ?
5. Як правила встановлені відносно приватної власності України закордоном ?
6. Які Ви знаєте основні міжнародні акти в сфері захисту власності ?
7. Які Ви знаєте основні міжнародні акти в сфері культурних цінностей та права власності на них ?

Теми рефератів:

1. Право держави на проведення націоналізації.
2. Міжнародний захист культурних цінностей та права власності на них.
3. Правові регулювання питань захисту та заохочення інвестицій відповідно двосторонніх договорів України.

Література [1, 4, 6, 8-10, 13, 16, 29, 36, 37, 39, 40, 43, 44, 46-50, 57, 65, 66, 73-80, 82, 83, 85, 88]

Тема 10. Позадовірні зобов'язання в МПП. Зобов'язання з заподіяння шкоди

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Умови настання деліктного зобов'язання в національних правових системах.
2. Регулювання деліктних зобов'язань з “іноземним елементом” на території України.
3. Практика застосування *lex loci delicti comissi* у країнах континентального права.
4. Практика застосування *lex loci delicti comissi* у країнах англо-саксонського права.
5. Колізійні питання деліктних зобов'язань у законодавстві України.
6. Міжнародні угоди про застосування *lex loci delicti comissi*.
7. Правова регламентація деліктних зобов'язань за двосторонніми міжнародними договорами.
8. Положення Афінської конвенції про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 р. про деліктні зобов'язання.
9. Положення Конвенції для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень 1929 р. про деліктні зобов'язання.
10. Положення Конвенції, додаткова до Варшавської конвенції для уніфікації повітряних перевезень, здійснюваних перевізником, що не має договірних зобов'язань 1961 р. про деліктні зобов'язання.
11. Положення Римської конвенції про шкоду, заподіяну іноземними повітряними суднами третім особам на поверхні 1952 р. про деліктні зобов'язання.
12. Міжнародна конвенція щодо втручання у відкритому морі у випадках аварій, які призводять до забруднення нафтою 1969 р.

Питання для самоконтролю:

1. Які колізійні принципи застосовуються у відношенні зобов'язань із заподіяння шкоди, який з них розглядається в якості основного?

2. Які критерії використовуються для визначення “місця здійснення делікту” ?
3. Які колізійні норми про деліктну відповідальність містяться в договорах про правову допомогу, укладених Україною з іншими країнами ?
4. Які колізійні норми про деліктну відповідальність містяться в Конвенції про правову допомогу країн СНД ?
5. Як визначається застосовне право у випадках заподіяння шкоди іноземцям в Україні ?
6. Як визначається застосовне право в українській судовій практиці у випадках заподіяння шкоди за кордоном ?
7. Яким чином може бути вирішене питання про застосування права, якщо в результаті здійснення дії в одній країні шкода наступила в іншій країні ?
8. Як вирішуються питання, що стосуються зобов'язань по відшкодуванню шкоди, у відносинах між підприємствами країн СНД ?
9. Чи збігається, як правило, при шляхово-транспортних випадках, наприклад зіткненнях автомашин, місце здійснення дії, що заподіяла шкоду, і місце настання наслідків?
10. Чи збігається місце здійснення дії і місце настання наслідків у випадках забруднення навколишнього середовища, використання атомної енергії, перевезення хімічних речовин і атомних відходів, наслідки яких виявляються за межами держави, у якому така катастрофа відбулася ?

Теми рефератів:

1. Деліктні зобов'язання в міжнародному приватному праві.
2. Правове регулювання питань заподіяння шкоди з “іноземним елементом” на території України.
3. Позовна давність в міжнародному приватному праві.

Література [4, 6, 28, 36, 37, 39, 40, 43, 44, 46-50, 57, 65, 66, 73-80, 82, 83, 85, 88]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

Окремі питання особливої частини міжнародного приватного права

Тема 11. Правочини і договори в МПрП

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Види зовнішньоекономічних угод.
2. Колізійні питання зовнішньоекономічних угод в праві різних країн світу.
3. Сфера дії зобов'язального статуту із зовнішньоекономічних угод.
4. Межі дії «lex voluntatis» в сфері зовнішньоекономічних угод.
5. Питання укладання зовнішньоекономічного договору за допомогою оферти та акцепта.
6. Положення Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» 1991 р. та Закону України «Про міжнародне приватне право» 2005 р. про зовнішньоекономічні угоди.
7. Закон України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» вид 23.12.1998 р.
8. Постанова КМУ «Про деякі питання регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» від 29.04.1999 № 756.
9. Наказ МЕСІ «Про затвердження положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів)» 06.09.2001 № 201.
10. Віденська Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 01.01.1980 р.
11. Конвенція о праве, применимом к договорам международной купли-продажи товаров 1985 г.
12. Конвенция ООН об исковой давности в международной купле-продаже товаров 1974 г.
13. Міжнародні правила по тлумаченню термінів "ІНКОТЕРМС" (редакція та 2000 р.).
14. Рішення про правила визначення країни походження товарів від 24.09.1993 р., ухваленого Радою глав урядів СНД.

Питання для самоконтролю:

1. Якими законами та підзаконними нормативними актами України регулюється укладання зовнішньоекономічних договорів ?
2. Яка форма зовнішньоекономічних договорів передбачена законодавством різних країн ?
3. Який зміст принципу автономії волі сторін?
4. Які вимоги висуваються до оферти в міжнародному приватному праві ?
5. Які існують правила українського законодавства у відношенні застосування права з питань змісту зовнішньоторговельних операцій ?
6. Правом якої країни регулюються правовідносини за договором відповідно до українського законодавства ?
7. Які основні положення містить Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року?
8. Як Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року регулює питання укладання договору за допомогою оферти та акцепту ?
9. Які підстави для уникнення відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору передбачає Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 року ?
10. Які строки позовної давності передбачає Конвенція 1974 р. ?

Теми рефератів:

1. Договір купівлі-продажу в міжнародному приватному праві.
2. Договір лізингу в міжнародному приватному праві.
3. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.
4. Інститут торговельного представництва та посередництва у країнах Західної Європи.

Література [4, 6, 11, 21-23, 36, 37, 39, 40, 43, 44, 46-50, 55, 57, 65, 66, 69, 73-80, 82, 83, 85, 88]

Тема 12. Міжнародні перевезення вантажів і пасажирів

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Міжнародні річкові перевезення.
2. Міжнародні змішані перевезення.
3. Міжнародні перевезення небезпечних вантажів.
4. Правове регулювання організації міжнародних перевезень в Україні.
5. Афінська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 р.
6. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням 1989 р.
7. Будапештская конвенция о договоре перевозки грузов по внутренним водным путям (КПГВ) 2001 г.
8. Конвенция о договоре международной автомобильной перевозки пассажиров и багажа (КАПП) (Женева, 1 марта 1973 года).
9. Конвенція про міжнародні автомобільні перевезення пасажирів і багажу 1997 р.
10. Конвенція про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) 1980 р.
11. Конвенция ООН о морской перевозке грузов 1978 г.
12. Конвенция о договоре международной перевозки пассажиров и багажа по внутренним водным путям (КППВ) 1976 г.
13. Соглашение о перевозке грузов на особых условиях 1996 года.
14. Чиказька конвенція про міжнародні повітряні перевезення 1944 р.

Питання для самоконтролю:

1. Якими міжнародними актами регулюються міжнародні річкові перевезення ?
2. Якими міжнародними актами регулюються міжнародні змішані перевезення ?
3. Які строки позовної давності встановлено Афінською конвенцією про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 р. ?

4. Які умови перевезення ручної поклажі та тварин у пасажирських вагонах передбачені Конвенцією про міжнародні залізничні перевезення (КОТИФ) 1980 р. ?
5. Які вимоги до змісту коносаменту встановлено Конвенцією ООН про морське перевезення вантажів 1978 г. ?
6. Що розуміється під незаконним обігом небезпечних відходів відповідно до Базельської конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням 1989 р. ?

Теми рефератів:

1. Колізії законів у галузі торговельного мореплавства.
2. Правове регулювання міжнародних повітряних перевезень.
3. Діяльність асоціації авіакомпаній Європейського співтовариства.
4. Товаротранспортні документи відповідно до Митної конвенції про Міжнародне транзитне перевезення вантажів 1971 р.

Література [2-4, 6, 12, 14, 15, 17, 19, 20, 22, 23, 25, 26, 30-39, 41-44, 47-49, 53, 59-66, 68, 78, 79, 83, 88]

Тема 13. Право інтелектуальної власності в МПрП

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Охорона та використання творів українських авторів за кордоном.
2. Угоди України з іншими державами про захист авторських прав.
3. Патентування вітчизняних винаходів за кордоном.
4. Видача ліцензій на винаходи та “ноу-хау”.
5. Угоди України з іншими державами про захист промислової власності.
6. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р.
7. Директива Ради 93/98/ЄЕС стосовно уніфікації термінів захисту авторського права і деяких суміжних прав від 29 жовтня 1993 р.
8. Угода про співробітництво в галузі охорони авторського права і суміжних прав 24.09.1993 (СНД).

9. Директива Ради 92/100/ЄЕС "Щодо права на прокат та права на отримання рентної плати та деяких прав, пов'язаних з авторським правом в галузі інтелектуальної власності" від 19.11.1992.
10. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від 09.09.1886 р.
11. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 р.
12. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26 жовтня 1961 р.
13. Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 2 грудня 1961 р. (переглянута в м. Женева 10 листопада 1972 р., 23 жовтня 1978 р. та 19 березня 1991 р.).
14. Угода про правову охорону сортів рослин від 16.03.2001 (СНД).
15. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р.
16. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 р.
17. Міжнародна угода по питанням товарних знаків 1973 р.

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягає територіальний характер авторських прав і прав на винахід?
2. У яких міжнародних угодах в області авторського права бере участь Україна ?
3. Які основні розходження між Всесвітньою конвенцією і Бернською конвенцією ?
4. Як вирішується питання охорони авторського права у відносинах між країнами-учасницями СНД ?
5. Які права надаються іноземцям на винахід в Україні ?
6. Які дії необхідно здійснити для забезпечення прав на вітчизняні винаходи за кордоном ?

7. У чому сутність конвенційного пріоритету ?
8. Як охороняються в Україні товарні знаки іноземних фірм ?

Теми рефератів:

1. Правове регулювання міжнародної передачі прав на деякі об'єкти інтелектуальної власності.
2. Система міжнародної охорони авторських прав.
3. Правова охорона ноу-хау в міжнародному приватному праві.
4. Вплив Бернської Конвенції 1886 р. про охорону прав авторів на літературні та художні твори на українське законодавство про охорону авторських прав.
5. Міжнародно-правова охорона суміжних прав.
6. Проблеми міжнародної охорони програмного забезпечення ЕОМ.
7. Питання промислової власності у міжнародному приватному праві

Література [4, 6, 8-10, 13, 16, 18, 27, 29, 36, 37, 39, 43, 44, 47-49, 56, 58, 65, 66, 70, 72, 75-80, 81-83, 88]

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

Окремі питання особливої та спеціальної частини МПрП

Тема 14. Міжнародні кредитні та розрахункові відносини

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Правове регулювання банківського переказу на міжнародному рівні.
2. Правове регулювання акредитиву на міжнародному рівні.
3. Правове регулювання інкасо на міжнародному рівні.
4. Правове регулювання банківської гарантії на міжнародному рівні.
5. Правове регулювання векселів та чеків в Великобританії, США та європейських країнах.

Питання для самоконтролю:

1. В яких формах здійснюються розрахунки у взаємовідносинах країн ?
2. Як регулюється вексель в міжнародному торговому обігу ?

3. В яких формах здійснюються кредитні операції у зовнішньоторговельному обігу ?
4. Які Ви знаєте ризики, пов'язані з акредитивною формою розрахунків ? як способи їх подолання ?
5. Які Ви знаєте ризики, пов'язані з інкасовою формою розрахунків ? як способи їх подолання ?
6. Які Ви знаєте види банківських гарантій ?
7. Що таке міжнародні «неторгові розрахунки» ?

Теми рефератів:

1. Міжнародно-правове регулювання векселів.
2. Міжнародно-правове регулювання банківських гарантій.
3. Правове регулювання банківського переказу на міжнародному рівні

Література [4, 6, 36, 39, 43, 44, 46-50, 65, 74, 75, 81, 82, 84, 88]

Тема 15. Сімейне і спадкове право

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Правове регулювання розлучення з іноземцями за законодавством України та закордонних країн.
2. Питання аліментних зобов'язань в міжнародному приватному праві.
3. Встановлення опіки та піклування в міжнародному приватному праві.
4. Питання спадкування в міжнародних договорах.
5. Колізійні норми, застосовувані у разі спадкування рухомого та нерухомого майна.
6. Інститут спадкової трансмісії та негідного спадкоємця.
7. Питання від умерлого майна в міжнародному приватному праві.

Питання для самоконтролю:

1. Яке право застосовується при укладанні шлюбів українських громадян з іноземцями на території України ?
2. Що розуміється під консульськими шлюбами ?

3. Які правила, що стосуються розірвання шлюбів, встановлені в договорах про правову допомогу між Україною та іншими країнами ?
4. Чи визнається в Україні розірвання шлюбу, яке зроблене за кордоном ?
5. Право якої країни застосовується до відносин батьків і дітей ?
6. Яке законодавство повинне застосовуватися при спадкуванні на підставі колізійних норм українського законодавства ?
7. Який перелік осіб, негідних спадкувати містить українське законодавство ?
8. Які колізійні норми з питань спадкування містяться в договорах про правову допомогу, ув'язнених з іншими країнами ?
9. Як в міжнародному приватному праві вирішуються питання, що стосуються від умерлого майна ?

Теми рефератів:

1. Колізійні питання родини, шлюбу в міжнародному приватному праві.
2. Спадкування в міжнародному приватному праві.
3. Положення іноземних громадян при успадкуванні на території України.

Література [4, 6, 24, 28, 36, 37, 39, 43, 44, 47-49, 65, 66, 73, 75, 79, 80, 82]

Тема 16. Міжнародний цивільний процес. Нотаріальні дії

Питання, винесені на самоопрацювання:

1. Уніфікація норм міжнародного цивільного процесу в актах міжнародних організацій.
2. Уніфікація норм міжнародного цивільного процесу в актах ЄС.
3. Встановлення міжнародної підсудності.
4. Питання підсудності в міжнародних договорах.
5. Міжнародна підсудність та судовий імунітет.
6. Надання правової допомоги за національним правом різних країн світу.
7. Надання правової допомоги за міжнародними договорами.
8. Визнання та виконання судових рішень за законодавством та міжнародними договорами України.

9. Конвенція ООН, що скасовує вимогу легалізації іноземних офіційних документів 05.10.1961 р.

Питання для самоконтролю:

1. Які процесуальні права надаються іноземним громадянам і іноземним юридичним особам на території України ?
2. Які види підсудності існують в міжнародному приватному праві ?
3. Яке значення має колізійний принцип *lex fori* ?
4. Які багатосторонні угоди в області цивільного процесу укладені між країнами СНД ?
5. Який порядок передбачений договорами про правову допомогу для виконання судових доручень ?
6. Який порядок встановлено законодавством України для виконання рішення іноземних судів ?
7. Яке процесуальне положення іноземної держави ?

Теми рефератів:

1. Статус іноземних громадян у цивільному процесі.
2. Процесуальне положення іноземної держави.
3. Визначення міжнародної підсудності спорів у нормативно-правових актах України.
4. Питання визнання та виконання іноземних судових рішень.
5. Нотаріальні дії в міжнародному приватному праві.

Література [5, 6, 28, 36, 39, 43-45, 47-49, 51, 65, 74, 75, 79-82]

Тема 17. Розгляд спорів у арбітражному порядку

Питання, винесені на само опрацювання:

1. Правове регулювання діяльності міжнародного комерційного арбітражу на території України.
2. Правове регулювання діяльності міжнародного комерційного арбітражу за законодавством різних країн світу.
3. Вимоги до арбітражної угоди.

4. Арбітражний розгляд інвестиційних спорів.
5. Винесення МКА.
6. Проблеми виконання рішень МКА.
7. Європейська Конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж 1961 р.
8. Угода про порядок вирішення спорів, пов'язаних зі здійсненням господарської діяльності 1992 р. (СНД).
9. Конвенція про врегулювання інвестиційних спорів між державами та особами інших держав 1965 р.
10. Нью-Йоркська конвенція про визнання та приведення у виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р.

Питання для самоконтролю:

1. Які існують правові засади третейського судочинства ?
2. Які справи може розглядати арбітражний суд при МТП України ?
3. Які контрольні функції виконує АС при МТП при арбітражному розгляді справ ?
4. Який порядок розгляду справ у МКА в США ?
5. Які справи може розглядати Арбітражний інститут Торгової палати в Стокгольмі ?
6. Які види арбітражної угоди ви знаєте ?
7. Які існують теорії юридичної природи арбітражної угоди ?
8. Які вимоги до форми та змісту арбітражної угоди існують за законодавством України ?
9. Які спори вважаються інвестиційними ?

Теми рефератів:

1. Міжнародно-правова регламентація постійнодіючих міжнародних арбітражів.
2. Міжнародно-правова регламентація арбітражів ad hoc.
3. Правове регулювання міжнародного комерційного арбітражу у Австрії.
4. Арбітражне провадження в Україні.

Література [5, 6, 28, 36, 37, 39, 43, 44, 47-49, 51, 65, 67, 74, 75, 79, 81, 82, 89]

Задачі, винесені для самостійної роботи студентів

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Загальна частина міжнародного приватного права.

Задача 1.

У 1997 р. українська громадянка В., яка проживала в м. Нефтеюганськ (Росія) звернулася в Нефтеюганський міський суд з позовом про розірвання шлюбу зі своїм чоловіком В., що проживає в Івано-Франківську (Україна). Громадянин В. також є українським громадянином.

Питання до задачі:

- *На яке законодавство і які норми міжнародних договорів, що діють у відносинах між Росією й Україною, повинний послатися суд у м. Нефтеюганськ, виносячи рішення про розірвання шлюбу?*

Задача 2.

Судноплавна компанія, зареєстрована у Великобританії (і має в цій країні своє місце перебування), уклала з пані Купер, англійською громадянкою з місцем проживання у Великобританії, трудовий договір, що передбачає, що вона буде працювати як касирка на пароплавному поромі, який здійснює рейс між англійським портом Шернес і нідерландським портом Фиссанген. Договір був складений англійською мовою, підписаний сторонами в Шернесі і передбачав виплату винагороди в англійських фунтах стерлінгів. Судно експлуатується суспільством - юридичною особою німецького права, плаває під німецьким прапором і зареєстроване в Гамбурзі (внесено до реєстру судів). Потім договір з нею достроково розривається. У самому договорі про розірвання нічого не говориться. Пані Купер позивається проти компанії в німецькому суді.

Питання до задачі:

- *Яке право повинне бути застосоване у відношенні розірвання договору, оскільки в ньому положень про застосовне право не міститься? (відповідно до пануючої точки зору, до трудових договорів підлягає застосуванню закон країни місця роботи)*
- *Що може розглядатися як країна місця роботи у відношенні морського судна ?*
- *Чи варто виходити з того, що морське судно – це як би “частина території держави”?*
- *Чи може розглядатися в якості права місця роботи право Нідерландів чи Англії ?*

Задача 3.

Громадянин США, що проживає у Великобританії, незадовго до смерті зробив у Малазі (Іспанія) заповіт, складений відповідно до права його країни громадянства (штат Мериленд, США). За заповітом його нерухоме майно повинне перейти в спадщину до його брата чи сина останнього у випадку, якщо брат помре раніше.

Відповідно до цього заповіту нерухомість у Малазі повинна перейти до племінника померлого. Син заповідача звернувся в іспанський суд із клопотанням про визнання заповіту недійсним, однак у першій інстанції суд визнав заповіт дійсним.

В апеляційній інстанції суд застосував іспанське право на основі зворотного відсилання, оскільки право Великобританії відсилає до права країни місця перебування нерухомості, і визнав заповіт недійсним, тому що в ньому не передбачені законні спадкоємні права сина померлого (ст. 851 ЦК Іспанії).

У касаційному виробництві Верховний суд Іспанії відмовився застосувати зворотне відсилання і визнав дійсність заповіту, складеного відповідно до закону штату Мериленд.

У відповідності зі ст. 12.11 ЦК Іспанії відсилання до іноземного права розуміється як відсилання до його матеріального права; якщо колізійна норма цього права відсилає до іспанського права, вона застосовується, якщо ж до права іншої держави – тоді не застосовується. У даному випадку спадкування за заповітом визначається правом доміцільно спадкодавця в момент його смерті.

Питання до задачі:

- Від органа якої держави залежить прийняття чи неприйняття зворотного відсилання?
- Як вирішується питання про застосування права держави з множинністю систем (наприклад, права США)?

Задача 4.

Громадянка В. одружилася в період існування Радянського Союзу з громадянином Б. Шлюб зареєстрований у м. Харків. Через якийсь час подружжя переїхало в Грузію. В. є громадянкою Грузії, а Б. зберіг українське громадянство. Під час конфлікту в Абхазії Б. пропав безвісно. Громадянка В. і діти, що проживали разом з батьками в Грузії, хочуть, щоб Б. був визнаний померлим. У Грузії в Б. мав майно.

Питання до задачі:

- *Чи існує міжнародний договір між Україною і Грузією, що регулює питання такого роду?*
- *В заклад якої держави варто звертатися?*
- *Яке законодавство повинне застосовуватися у випадках подібного роду?*

Задача 5.

В процесі розгляду суперечки між австрійською фірмою і українським акціонерним товариством відкритого типу в судових арбітражних органах

виникло питання про визначення статусу іноземної особи. Позивач (австрійська фірма) вважав, що при відсутності угоди сторін суду впливало застосувати до кредитного договору право країни кредитора. У той же час позивач не представив свідчень про свій правовий статус. Відповідач (українське акціонерне товариство відкритого типу) стверджував, що позивач не зареєстрований в Австрії як комерційне підприємство й у силу цієї обставини його посилення на австрійське право неспроможна.

Питання до задачі:

- *Якими документами і відповідно до законодавства якої країни може бути підтверджена особистість іноземної особи ?*
- *У якому законі України передбачені положення по цьому питанню?*
- *Який міжнародний договір визначає, яка юридична особа повинна розглядатися як австрійська ?*

Задача 6.

Американська компанія уклала в США контракт про продаж озброєння уряду держави А. Оскільки одержувач не оплатив рахунки по постачанню озброєння, компанія позивала проти уряду держави А. Контракт був укладений після вступу в силу закону про імунітети іноземних держав 1976 р.

Питання до задачі:

- *Чи буде держава А. користуватися імунітетом у судах США ?*
- *Чи є закупівля озброєння з погляду американського закону дією *de jure imperii* чи дією *de jure gestionis*?*
- *Що означають ці терміни?*
- *У чому сутність теорії функціонального імунітету?*

Задача 7.

Американський турист Х. замовив через бюро радянської організації "Інтурист" у Нью-Йорку номер у московському готелі. Унаслідок пожежі в готелі туристу був заподіяний збиток. Х. позивав проти "Інтуриста".

При розгляді справи в США виникло запитання про те, чи можна тільки на підставі того, що номер була замовлена в Нью-Йорку, розглядати виникле зобов'язання з заподіяння шкоди як знаходиться в зв'язку зі здійсненням “комерційної активності” у США. У випадку позитивної відповіді на нього відповідно до закону про імунітети іноземних держав 1976 р. імунітет не буде визнаний, коли підставою для позову є комерційна діяльність, здійснювана іноземною державою в США.

Відповідно до уживаного в законі виразу повинний бути “істотний контакт” (substantial contact) зі США.

Питання до задачі:

- Чи можна розглядати діяльність бюро "Інтуриста" як діяльність держави?
- Чи можна обґрунтувати наявність “істотного контакту” із США в даному випадку?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

Окремі питання особливої частини міжнародного приватного права

Задача 1.

У травні 1993 р. українська організація (продавець) і фірма з місцезнаходженням на Кіпрі (покупець) уклали контракт, відповідно до якого продавець повинний був поставити покупцю двома партіями товар. Однак постачання здійснене не була, контракт між сторонами був розірваний.

Покупець у своїй позовній заяві в МКАС вимагав стягнути з продавця суми неповерненої передоплати, відсотки за користування чужими грошима, відшкодування упущеної вигоди і штраф за прострочення постачання. Продавець заперечував проти вимог покупця й одночасно пред'явив зустрічний позов.

У рішенні по справі арбітри, обґрунтовуючи вибір застосовного права, посилалися, зокрема, на те, що хоча контракт і не містить умови про застосовне

право, сторони суперечки, як виявляється з позовних заяв по основному і зустрічному позовах, виходять із застосування до їх відносин за контрактом українського права.

Питання до задачі:

- *Що розуміється в міжнародному приватному праві під принципом автономії волі сторін ?*
- *Де цей принцип сформульований у діючому українському законодавстві?*
- *Чи встановлює українське законодавство які-небудь прямі обмеження автономії волі сторін?*
- *Яким чином сторони можуть зафіксувати зроблений ними вибір права?*
- *Чи потрібно, щоб цей вибір обов'язково був записаний у контракті чи він повинен бути визначений яким-небудь іншим способом ?*
- *У якому обсязі (з яких питань) підлягає застосуванню право, обране сторонами ?*
- *Які вимоги повинні пред'являтися до угоди сторін про застосовне право ?*
- *Чим відрізняються вимоги, пропоновані до угоди про застосовне право, від вимог, пропонованих до арбітражної угоди (арбітражного застереження) ?*
- *Як варто підходити до питання про форму угоди про застосовне право?*
- *Як на цю угоду, що міститься в договорі, може вплинути визнання недійсним усього договору ?*
- *У приведеному вище випадку посилання на право, що на думку сторін підлягає застосуванню, містилися в письмових матеріалах справи (у позовній заяві і в зустрічному позові). Чи можуть сторони виразити згоду щодо застосовного права в усній формі під час слухання справи в МКАС ?*

Задача 2.

Українське державне унітарне підприємство уклало контракт про продаж озброєння організації держави І. У контракт була включена так зване “реекспортне застереження”, відповідно до якого іноземна організація

зобов'язалася використовувати експортовану з України продукцію військового призначення тільки в заявлених цілях і не допускати її реекспорту чи передачі третім країнам без згоди України.

Питання до задачі:

- *Чим пояснюється включення такої умови в контракт?*
- *У яких межах зберігається дія принципу диспозитивності в контрактах про постачання продукції військового призначення ?*

Задача 3.

Нідерландський музей уклав з німецькою організацією (фондом) договір про обмін однієї з картин кисті Рубенса на автопортрет Лукаса Кранаха. Договір складений англійською мовою, причому в ньому застосовуються специфічні саме для англійського права терміни права купівлі-продажу товарів. Переговори в основному відбувалися в Нідерландах, де і був підписаний текст договору. Прямо вираженої умови про застосування права в договорі не мається.

Питання до задачі:

- *Яке право підлягає застосуванню до договору міни?*
- *Чи може в даному випадку бути встановлена характерна дія, про яку говорить швейцарське законодавство, у випадку розгляду суперечки про цей договір міни у Швейцарії ?*
- *Які обставини, що свідчать про мовчазний (який мається на увазі) вибір англійського права сторонами, можуть мати значення даному випадку?*
- *По якому шляху варто рекомендувати йти сторонам при укладанні договорів для запобіганні спорів в майбутньому про право, що належить застосовувати їх відносин?*

Задача 4.

Гамбурзька фірма продала лондонській торговій фірмі 1000 т олії. У договорі міститься умова про застосування німецького права і встановлена

підсудність німецькому суду. У ряді умов у договорі міститься посилання на норми Німецького цивільного укладення, що передбачають відповідальність продавця за недоліки проданого товару.

Коли суперечка розглядалася в суді в Гамбурзі, англійська фірма заявила, що до договору підлягає застосуванню Віденська конвенція 1980 р.

Питання до задачі:

- *Як повинний суд у Гамбурзі вирішити питання про право, що підлягає застосуванню, якщо виходити тільки зі ст. 28 Вступного закону до НЦУ, що передбачає вибір права сторонам, що ними і було зроблено?*
- *Чи може в цьому випадку відсилання до німецького права означати саме по собі відсилання до Віденської конвенції, оскільки вона розглядається у випадках такого роду як частина внутрішнього права?*
- *Яке значення може мати та обставина, що сторони в даному договорі не тільки здійснили вибір права, але і послалися при цьому на конкретні статті німецького законодавства?*
- *Чи може розглядатися таке посилання як мовчазна згода на виключення застосування Віденської конвенції?*

Задача 5.

Англійська компанія уклала ряд договорів у рамках довгострокової програми з однією з неєвропейських держав. У цих договорах було відсутнє прямо виражена умова про право, що підлягає застосуванню до них. Замість цього в більшості договорів містилося положення про те, що у випадку спорів будуть застосовуватися “принципи природної справедливості” ("principles of natural justice").

Влітку 1995 р. арбітраж Міжнародної торговельної палати в Парижі в частковому рішенні по суперечці між сторонами прийшов до висновку про те, що Принципи УНИДРУА є найбільш доречним вираженням загальних правил і тому підлягають застосуванню, незважаючи на те, що договори були укладені більш ніж за 15 років до прийняття Принципів. При цьому арбітри, дослідивши

наміри сторін, прийшли до висновку, що сторони хотіли цілком виключити можливість застосування національного права кожної зі сторін. Це обґрунтовувалось, зокрема, тим, що в якості однієї з договірних сторін у Договорі виступала держава.

Питання до задачі:

- *Яка юридична природа Принципів УНИДРУА?*
- *У яких випадках вони підлягають застосуванню і як можуть використовуватися?*

Задача 6.

Французька щоденна газета має Web-сторінку в Інтернеті (World Wide Web – WWW), що може бути використана в усьому світі всіма комп'ютерами, що мають доступ до Інтернету. На тій сторінці в Інтернеті газета повідомила про виступ популярної російської естрадної співачки П. у Парижі. Текст повідомлення був складений французькою мовою. Співачка, що ознайомила з текстом, вважає, що цим повідомленням їй заподіяний моральний збиток, оскільки в ньому містилися відомості, що не відповідають дійсності і ганьблять її честь і достоїнство.

Питання до задачі:

- *Чи може співачка, що проживає в Москві, пред'явити позов про відшкодування шкоди в російському суді ?*
- *Право якої країни може бути застосоване у випадку розгляду такого позову ?*

Задача 7.

Відомий твір А. Солженіцина "Август чотирнадцятого" спочатку поширювався по каналах так названого "самвидаву" (переписувалось чи передруковувалося на машинці в обмеженій кількості екземплярів і передавалося з рук у руки). Уперше воно було видано у Франції (видавництво

"Имка-Пресс" видало роман російською і французькою мовою), потім в інших країнах.

Ряд спорів між західними видавцями був предметом розгляду в 1972 р. Вищого суду (High Court of Justice) Великобританії, у 1975 р. – Верховного суду ФРН. Обидва суди визнали як країну першої публікації Францію, що є країною-учасницею Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (членом Бернського союзу).

Питання до задачі:

- *Що розуміється відповідно до Бернської конвенції під “випущеними у світ творами” (зверніть увагу на п. 3 ст. 3 Бернської конвенції) ?*
- *Як вирішується це питання в ст. VI Всесвітньої конвенції про авторське право ?*
- *Чи поширюється охорона, надана Бернською конвенцією, на твори авторів, що не є громадянами однієї з країн Бернського союзу ?*
- *Які умови для надання такої охорони встановлює Бернська конвенція ?*

Задача 8.

У російському науково-дослідному інституті сталі (НДІ сталі) була розроблена система динамічного захисту танків. Були подані заявки й отримані патенти в 12 країнах, у тому числі в Україні та Пакистані. Харківський завод ім. Малишева поставляє танк Т80УД у Пакистан саме з цією системою захисту.

Між НДІ сталі і заводом-виготовлювачем у Харкові виникла суперечка з приводу цього постачання, що розглядалася в порядку арбітражного розгляду у Швейцарії.

Питання до задачі:

- *Чи може постачальник виробу поставляти танки в Пакистан без дозволу патентовласника?*
- *У якому договорі (договорах) і між ким може бути урегульоване питання про права розроблювача системи захисту танків ?*

Задача 9.

Відомий радянський композитор П. під час тривалого перебування за кордоном у 20-і рр. одружився на іспанській громадянці М. Шлюб був укладений по релігійному обряду в державі, що визнавала релігійну форму шлюбу. У державних органах шлюб не реєструвався. Потім П. повернувся в Радянський Союз і одружився з громадянкою Л.

Після смерті композитора виникла суперечка про те, хто повинний успадковувати гонорари за виконання його музичних добутків у різних країнах світу (в Іспанії і деяких інших країнах термін охорони його добутків закінчується 31 грудня 2033 р.).

Питання до задачі:

- Чи варто визнати другий шлюб композитора з Л. Недійсним ?
- Чи допускалося визнання шлюбів, укладених за кордоном між радянськими й іноземними громадянами, з погляду застосування правил про форму шлюбу (ст. 32 Основ законодавства про шлюб і родину Союзу РСР і союзних республік 1968 р.) дійсними ?
- Чи маються відмінності в підході до цього питання між ст. 158 СК України і ст. 32 Основ законодавства про шлюб і родину 1968 р. (і відповідних статей кодексів колишніх союзних республік), відповідно до якого, якщо “шлюби радянських громадян з іноземними громадянами укладені поза межами СРСР із дотриманням форми шлюбу, установлені законом місця його здійснення, ці шлюби визнаються дійсними в СРСР, якщо до визнання немає перешкод, що випливають зі статей 10 і 15 дійсних Основ” ?

Задача 10.

У державі Х. було здійснено конкурсне виробництво у відношенні юридичної особи, до складу майна якого входило також майно, що знаходиться на території України. Ця фірма мала представництво в Києві й інше майно.

Відповідно до законодавства держави Х. фірма була оголошена банкрутом. У жовтні 1998 р. відбулося рішення суду цієї іноземної держави про банкрутство і все її майно, у тому числі і знаходиться на території України, було включено в конкурсну масу.

Між державою Х. і Україною не було укладено міжнародний договір, що передбачає взаємне визнання і виконання судових рішень.

Питання до задачі:

- Чи може бути при відсутності загального договору про визнання і виконання судових рішень (наприклад, договору про правову допомогу) за вимогою іноземного кредитора звернене стягнення на це майно, що знаходиться в Україні ?
- Якщо може, то на яких умовах ?
- Чи можуть бути задоволені в Україні в цьому випадку вимоги українських кредиторів, що не заявили про свої вимоги ?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // ВВР України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР // Голос України від 12.07.1995
3. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 р. № 3393-VI // Голос України від 11.06.1993.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // ВВР України.— 2003.— №№ 40-44.— ст.356.
5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // ВВР України.— 2004.— № 40-41, 42.— Ст.492.
6. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06. 2005 р. № 2709-IV // ВВР України . — 2005.— N 3.— Ст. 422.
7. Закон України «Про правовий статус іноземців» від 22.09.2011 № 3773-VI

// ВВР України.— 2012.— № 19-20.— Ст.179.

8. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 № 3687-XII // ВВР України. — 1994.— N .— Ст. 32.
9. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 № 3688-XII // ВВР України.— 1994.— N 7.— Ст. 34.
10. Закон України «Про авторське право та суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII // ВВР України.— 1994.— N 13.— Ст.64.
11. Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів), затверджене Наказом МЕСІУ N 201 від 06.09.2001 р.// Офіційний вісник України. — 2001 р.— № 39.— Ст. 158.
12. Афінська конвенція про перевезення морем пасажирів та їх багажу 1974 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
13. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
14. Брюссельська Конвенція про уніфікацію деяких правил про коносамент 1924 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
15. Варшавська конвенція для уніфікації деяких правил стосовно міжнародних повітряних перевезень (зі змінами) 1929 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
16. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
17. Гамбурзька Конвенція ООН про морське перевезення вантажів 1978 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
18. Євразійська патентна конвенція 1994 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
19. Європейська угода про міжнародні автомагістралі (УМА) (СМА) 1975 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
20. Європейська угода про міжнародні дорожні перевезення небезпечних вантажів (ДОПНВ) (ДОПОГ) 1957 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
21. Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу 1980 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
22. Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення пасажирів і багажу 1973 р. (CVR). /<http://www.rada.gov.ua>.

23. Конвенція про договір міжнародного дорожнього перевезення вантажів (КДПВ) (КДПГ) 1956 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
24. Конвенція про згоду вступу в шлюб, шлюбний вік і реєстрацію шлюбу 1962 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
25. Конвенція про міжнародні автомобільні перевезення пасажирів і багажу 1997 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
26. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
27. Конвенція про охорону інтересів артистів-виконавців, виробників фонограм і мовних організацій 1961 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
28. Конвенція про правову допомогу і правовідносини щодо цивільних, сімейних і кримінальних справ 1993 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
29. Паризька конвенція по охороні промислової власності 1883 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
30. Правила перевезення небезпечних вантажів залізницями (СНД) 2009 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
31. Угода про взаємодію держав-членів СНД в сфері міжнародних автомобільних вантажних перевезень 2003 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
32. Угода про міжнародне вантажне сполучення (УМВС) 1950 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
33. Угода про міжнародне залізничне вантажне сполучення (УМЗВС) 1951 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
34. Угода про міжнародне пасажирське сполучення (УМПС) 1950 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
35. Угода про міжнародні залізничні перевезення (КОТІФ) 1980 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
36. *Ануфриева Л. П.* Международное частное право: учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция». — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 2009.— 687 с.
37. Міжнародне приватне право : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [О.М. Бадигіна та ін.]; за ред. проф. В.П. Душмана та доц. І.А. Шуміло:

- Нац.юрид.академ. України ім. Ярослава Мудрого.— Х.: Право, 2001.— 319 с.
38. *Донченко О.О.* Організація міжнародних перевезень: навч. посібник / Київський національний торговельно-економічний ун-т. —К., 2008. — 307с.
39. *Звеков В. П.* Международное частное право. — М. : Юрист, 2005. — 696 с.
40. Інкотермс. Офіційні правила тлумачення торговельних термінів Міжнародної торгової палати (редакція 2010 року) /<http://www.rada.gov.ua>..
41. *Косовская В.А.* Особенности международных транспортных обязательств и их место в системе международного частного права // Транспортное право. — 2004. — № 1. — С. 36-39.
42. *Левковець П.Р., Маруніч В.С.* Міжнародні перевезення і транспортне право Навч. посіб. 3-є вид., виправ. та доп. — К.: Арістей, 2005. — 280 с.
43. *Луниця Л.А.* Курс международного частного права : в 3-х т. — М.: Спартак, 2002.— 1007 с.
44. Міжнародне приватне право : підручник / [А.С. Довгерта та ін.]; за ред. проф. А.С. Довгерта, проф. В.І. Кисіль; Київ. нац. ун-т ім.Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин .— 2-е вид.— Київ : Правова єдність : Алеута, 2014.— 655 с.
45. *Нешатаева Т. Н* Международное частное право и международный гражданский процесс : учебн. Курс : В 3 ч.. — М.: ОАО «Издательский дом «Городец», 2004.— 619 с.
46. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посіб. / *Г. О. Анцелевич, В. О. Голубєва, Т. В. Злуницина* та ін; За заг. ред. *О. Х. Юлдашева*. — К.: МАУП, 2005.
47. *Фединяк Г. С, Фединяк Л. С.* Міжнародне приватне право. Підручник.— 3-тє вид, (допов. і перероб.), — К.: Атака, 2005. - 544 с.
48. *Чубарєв В.Л.* Міжнародне приватне право : Навчальний посібник. — К., 2008.

49. *Юлдашев О. Х.* Міжнародне приватне право: теоретичні та прикладні аспекти / О. Х. Юлдашев ; Міжрегіональна академія управління персоналом. — К. : МАУП, 2004. — 576 с.

Додаткова:

50. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV // ВВР України .— 2003.— № 18, № 19-20, № 21-22.— Ст.144.
51. Господарсько-процесуальний Кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII // ВВР України.— 1992.— № 6.— Ст.56.
52. Європейська конвенція про облаштування і підприємництво 1995 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
53. Європейська угода про міжнародні нерегулярні перевезення пасажирів автобусами (ІНТЕРБУС) 2001 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
54. Європейська угода про міжнародні перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами (ВОПНВ) 2000 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
55. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" 16.04.1991 /<http://www.rada.gov.ua>.
56. Закон України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" 1993р. /<http://www.rada.gov.ua>.
57. Кодекс Бустаманте 1928 р. //
58. Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності 1967 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
59. Конвенція про дорожні знаки і сигнали 1968 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
60. Конвенція про шляховий рух 1968 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
61. Міжнародна конвенція про уніфікацію деяких правил, що стосуються перевезення пасажирів морем 1961 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
62. Монреальська конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень 1999 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
63. Правила безпечного перевезення радіоактивних речовин (МАГАТЕ) 1989 р. /<http://www.rada.gov.ua>.

64. Угода про загальні умови виконання міжнародних пасажирських перевезень автобусами 1970 р. /<http://www.rada.gov.ua>.
65. *Богуславский М. М.* Международное частное право: учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция». — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Юристъ, 2004.— 602 с.
66. *Гаврилов В. В.* Международное частное право. — М.: Норма, 2006.— 399 с.
67. *Гончаренко О.М.* Міжнародний комерційний арбітраж: навч. посіб. / О. М. Гончаренко ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Каф.комерц. права. — Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2014. — 203 с.
68. *Деркач Э.М.* Правовое регулирование перевозки грузов железнодорожным транспортом: монография / Донецкий национальный ун-т. — Донецк : Юго-Восток, Лтд, 2008. — 182 с.
69. *Діковська І.А.* Принципи правового регулювання міжнародних приватних договірних зобов'язань: монографія / І. А. Діковська. — Київ : Юрінком Інтер, 2014. — 462 с.
70. *Дроб'язко В. С.* Охрана баз данных: міжнародні, регіональні, національні аспекти: монографія / Акад.правових наук України, НДІ інтелект. власності. — К. : Лазуріт-Поліграф, 2008. — 132 с.
71. *Жильцов А. Н., Муранов А. И.* Национальные кодификации в современном международном частном праве. Тенденции и противоречия в его развитии на пороге третьего тысячелетия // Международное частное право: Иностранное законодательство. — М.,2001.
72. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування : практичний посібник / *Д. Е. Лонг* [та ін.]. — К. : К.І.С., 2007. — 448 с.
73. *Кисіль В. І.* Міжнародне приватне право: питання кодифікації.— К.: Україна, 2000, — 430 с.
74. Международное коммерческое право: Учебное пособие / Под общ. ред. *В. Ф. Попондопуло*. — М.: Омега-Л, 2013.

75. Международное частное право. Учебник. / Под ред. Г. К. Дмитриевой. (Авт. предисл. и I гл. Г. К. Дмитриева).— 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 2004.— 687 с.
76. Международное частное право: Иностранное законодательство / Предисл. А. Л. Маковского; Сост. и науч. ред. А. Н. Жильцов, А. И. Муранов. — М., 2001.
77. Международное частное право: Современные проблемы / Отв. ред. М. М. Богуславский. — М., 1993. — Кн. 1-2.
78. Міжнародне приватне право. Загальна частина : підручник / [А. С. Довгерт та ін.]; за заг. ред. проф. А. С. Довгерта, проф. В. І. Кисіля ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. — К. : Правова єдність : Алерта, 2012. — 374 с.
79. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. — К.: Алерта, 2013. — 400 с.
80. Міжнародне приватне право : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Аляб'єва Н. В. [та ін.] ; за ред. С. Г. Кузьменка. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 315, [1] с.
81. Міжнародний комерційний та цивільний процес: навч. посіб. для студентів галузі знань 0304 «Право» спец. 8.03040101 «Правознавство» / Укоопспілка, Львів. комерц. акад. ; [уклад.: Анопій І. В., Ратушина Б. П.]. — Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2014. — 127 с.
82. Очерки международного частного права / Под ред. проф. А. Довгерта. — Х. : ООО «Одисей», 2007. — 816 с.
83. Проценко, І. М. Міжнародне приватне право : курс лекцій / Проценко І. М. ; НАН України, Київ. ун-т права, Каф. міжнар. права та порівнял. правознавства. — Київ: [б. в.], 2013. — 175 с.
84. Публічне і приватне право: проблеми методології, теорії та практики : зб. матеріалів Міжнар. юрид. наук.-практ. Інтернет-конф. (14 трав. 2013 р.) : тези наук. доп. — Київ: [б. в.], 2013. — 247 с.

85. *Тихомиров Ю. А.* Коллизионное право: учебное и научно-практическое пособие.- М.: Ин-т законод-ва и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2003.
86. *Толстых В. Л.* Коллизионное регулирование в международном частном праве: проблемы толкования и применения раздела VII части третьей ГК РФ.- М.: Спарк, 2002.
87. *Фединяк Г. С, Фединяк Л. С.* Международное частное право. Общая часть: учебник.— Харьков.:Право, 2015. —350 с.
88. *Федосеева Г.Ю.* Международное частное право: Учебник. — М.: Острожье, 1999.
89. *Цірат А. І.* Міжнародний комерційний арбітраж. — К., 2002.

МАУП